

UDK: 321.7:061.1](497.11)
Bibliid 1451-3188, 12 (2013)
Год XII, бр. 45–46, стр. 9–21
Извори научни рад

Сандра ГАЈИЋ¹

ЕВРОПСКА УНИЈА, ДЕМОКРАТСКО УСЛОВЈАВАЊЕ И СРБИЈА

ABSTRACT

Since the end of the Cold War, the European Union (EU) seeks to promote democracy in its relations with candidate and neighbouring countries. Democratic conditionality (political criteria) subordinates participation in European Union and the establishment or pursuit of cooperation to democratic conditions (the protection of human rights, rule of law...). It is a relatively recent principle in European law and after the break-up of Yugoslavia, this new foreign policy has become all the more essential. Under this policy, the negotiations with Serbia became serious after the fall of the Milosevic regime in 2000. On 29 April 2008, the EU and Serbia signed a Stabilisation and Association Agreement and Serbia is undertaking political reforms (regional cooperation, normalisation of relations between Kosovo and Serbia...) supported by the European Union. Despite the fact that EU democratic conditionality has been acknowledged as one of the most powerful foreign policy tools, there is a rapidly growing concern over utilisation of conditionality. There is no precise definition of the political criteria, it is simultaneously a political and legal concept. This flexibility allows a differential application towards the candidate and third countries. Therefore, this concept can be exploited by EU member States who can give priority to their economic and geostrategic interests.

Key words: European Union, democratic conditionality, political criteria, Republic of Serbia

---

¹ Мр Сандра Гајић, Универзитет Монтеѕкје у Бордоу. Електронска адреса аутора: sandra.gajic@u-bordeaux4.fr.

УВОД

Настанком Европске заједнице, појавила се и жеља да Европа постане водећи играч на међународној сцени. Од самог почетка, ова организација *sui generis* има намеру да се шири на све европске земље. После пада Берлинског зида, увидевши да се земље источног блока отварају ка свету, Унија је решила да се концентрише на њене најближе суседе: на будуће чланице и на земље своје *утицајне сфере*. После ових промена, Европска унија (ЕУ) увела је у своју политику демократско условљавање, које спроводи у односима са кандидатима, блиским суседима и традиционалним партнерима држава чланица АЦП-а (Афричка, карипска и пацифичка група држава). Распадом Југославије, та нова политика постала је кључна. Временом, Европска унија је обогатила своју политику и никада јој није недостајала *креативност* када је реч о условима.² Према речима Олија Рена, „условљавање је најбољи начин да се на западном Балкану спроведу реформе, испуњавају међународне обавезе и напредује у процесу приближавања Европској унији.“³ А за Штефана Филеа, политички критеријуми биће од „суштинског значаја у будућим проширењима.“⁴ Политички критеријуми подразумевају стабилност институција које осигуравају демократију. Занимљиво је да се Европској унији замера управо мањак демократије,⁵ нарочито од како је настала економска и финансијска криза. Чињеница је да реформи у Србији нема без подршке Европске уније. Али, од демократских промена извршених почетком 2000. године, Србија је далеко од консолидоване демократије. Демократско условљавање, као политички и правни концепт, тешко је схватити, па се дижу гласови против недоследности у његовим проценама. У овом чланку ћемо истаћи предности и мане његовог коришћења.

² На пример: Прекид војних операција у Хрватској 1995, уставне промене у Словенији исте године, нормализација односа између Србије и Косова....

³ Видети изјаву бившег комесара за проширење: *Условљавање најбољи приступ према Балкану*, <http://ba.voanews.com/content/a-29-2006-10-11-voa7-86191392/685359.html> [01.10.2013].

⁴ Видети изјаву комесара за проширење : *Stefan Füle veut mettre l'accent sur le critère politique de Copenhague*, http://www.euractiv.fr/international/elargissement-0article20100330stefan-fuele-veut-mettre-laccent-sur-critere-politique-copenhague_66063-3661.html [01.10.2013].

⁵ Владимир Буковски чак упоређује ЕУ с новим СССР-ом. „Да би привукла широку подршку народних маса и паралисала противнике, посеже за адутима мира и напретка, нужно светле будућности и увек обећаног обиља“ (Bukovski, Vladimir, *L'Union européenne, une nouvelle URSS?*, Monaco: Rocher, 2005, стр.7).

II) КОНЦЕПТ ДЕМОКРАТСКОГ УСЛОВЈАВАЊА

Политика Европске уније према земљама које су поднеле захтев за прикључење описује се као политика условљавања. Постоји више врста условљавања:

- Правно условљавање (способност за преузимање обавеза које проистичу из чланства, односно усвајање правних тековина ЕУ),
- Економско (стварање здраве економске политике и остваривање економског раста),
- Демократско или политичко.

Шта је демократско условљавање?

Доктрина неселективно користи појмове „политичко условљавање“, „политички критеријуми“ и „демократско условљавање.“ Појам политичког условљавања може да обухвата сваку врсту условљавања (економску, правну и политичку). Да бисмо били што јаснији, избегаваћемо да користимо тај термин. Појам условљавања се односи на идеју да се неко право, или нека врста предности (на пример добијање економске помоћи) добија само ако се поштује одређени број критеријума, права или пракси.⁶ Термин „демократија“ асоцира на традиционални триптих демократија, владавина права, заштита људских права и право мањина. Демократско условљавање од стране Европске уније је разноврсно и прилагођава се према партнерима:

- За земље кандидате (политички критеријуми из Копенхагена, чл. 49 и 2 Уговора о Европској унији),
- За земље чланице (клаузула о суспензији⁷ – чл. 7 Уговора о Европској унији),
- За државе чланице АЦП-а (афричка, карипска и пацифичка група држава) и треће земље (демократско условљавање путем клаузуле о људским правима).⁸

---

⁶ Catherine Schneider, Edwige Tucny, *Réflexions sur la conditionnalité politique appliquée à l'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale*, Revue d'études comparatives Est-Ouest, vol .33, n°3, pp. 11-44, Grenoble.

⁷ Клаузула о суспензији омогућује да одређена права државе чланице могу да буду суспендована, уколико она озбиљно и упорно крши принципе на којима се заснива Европска унија (слобода, демократија, поштовање људских права и основних слобода и поштовање закона).

⁸ Ode, Jacquemin, *La conditionnalité démocratique de l'Union européenne. Une voie pour l'universalisation des droits de l'Homme? Mise en oeuvre, critiques et bilan*.
<http://cridho.uclouvain.be/documents/Working.Papers/CRIDHO.WP.2006.031.pdf> [01.10.2013].

Како се испољава демократско условљавање?

Савет Европе је имао кључну улогу у успостављању демократског условљавања и инспирисао је Европску унију, нарочито после Европске конвенције о људским правима.⁹ Према одредбама члана 3 и члана 8 статута Савета Европе (оснивачког акта), придруживање и евентуална суспензија су повезани с поштовањем демократије, владавином права и људским правима.¹⁰ У самом почетку, Римски уговори из 1957.¹¹ нису позивали на људска права и једини услов је био географског карактера. Држава кандидат је требало да буде на европском континенту. Крај хладног рата је променио ситуацију. Пошто су земље источног блока изразиле жељу да постану чланице, демократско условљавање се постепено развило као меко право (*soft law*). На састанку Европског савета у Копенхагену у јуну 1993. године, челници држава и влада Европске уније дефинисали су три критеријума које државе кандидати морају да испуне, пре примања у пуноправно чланство ЕУ. То су:

- политички критеријуми: стабилност институција које осигуравају демократију, владавина права, поштовање људских и мањинских права и прихватање политичких циљева Уније,
- економски критеријуми: постојање ефикасне тржишне економије, као и способност тржишних субјеката да подносе конкурентске притиске и тржишне законитости унутар Уније,
- правни критеријуми: способност и обавеза усвајања целокупне правне тековине ЕУ и прихватање циљева политичке, економске и монетарне уније.

Тек са Уговором из Амстердама из 1997. године, политички критеријуми су експлицитно унесени у Уговор о Европској унији. Спровођење демократског условљавања контролише Европска комисија која надгледа

---

⁹ Већ у њеној преамбули се потврђује дубока посвећеност држава потписница основним слободама. У пресуди од 30. јануара 1998. године, у процесу Уједињене комунистичке партије Турске и других против Турске, Суд у Стразбуру је потврдио да се „демократија... појављује као једини политички модел предвиђен Конвенцијом и стога једини који мора да буде у сагласности с њом.“

¹⁰ Савет Европе је утицао на Европску унију, али ове организације не тумаче на исти начин испуњавање услова. То је разлог зашто је Србија чланица Савета Европе, а не и Европске уније.

¹¹ 25. марта 1957. године, Немачка, Белгија, Француска, Италија, Луксембург и Холандија су потписали у Риму два уговора: основане су Европска економска заједница (ЕЕЗ) и Европска заједница за атомску енергију (Евроатом).

његово поштовање путем европских споразума и економске и финансијске помоћи која се одобрава кроз различите програме. Постоје технике позитивног и негативног условљавања. Позитивно условљавање омогућује Европској унији да награђује (јавним похвалама, пријемом у чланство итд.) и да усмерава државе кандидате у току читавог процеса демократизације. Обезбеђује, на пример, финансијску и/или техничку помоћ преко различитих европских програма (PHARE, CARDS, IPA...). Њени прописи предвиђају механизме који омогућавају измену или суспензију помоћи, ако се не поштује одређени број политичких услова. Управо то спада у негативно условљавање. Европска унија може да санкционише, уколико држава не испуни или више не испуњава захтеване услове (нема приступа Европској унији, прекид преговора...). У периоду до 1992, уговори које је заједница закључила с трећим земљама, ограничавали су се на истицање да се односи сарадње и све одредбе споразума заснивају на поштовању демократских принципа. Требало је сачекати споразуме друге генерације, да би се као елемент суштинских мера појавила посебна регулатива (чиме је одстрањен значај општег права из члана 65 Бечке конвенције). Тако је балтичка клаузула унесена први пут у споразуме о сарадњи закључене 1992. године са Естонијом, Летонијом и Литванијом. Искључена из процедура општег права које нуди члан 65 Бечке конвенције у вези са уговорним правом, балтичка клаузула је дозволила суспензију примене споразума, уз тренутно ступање на снагу, у целини или делимично, у случају озбиљне повреде основних одредби. Од 1993, појавила се блажа бугарска клаузула подвргнута претходној обавези консултовања. Распадом Југославије, демократско условљавање добија нову димензију. Поштовање демократије постаје услов за међународно признање бивших република, док је за приступање Европској унији започет процес стабилизације и придруживања (ПСП). Основни инструмент представља Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП), као врста међународног споразума. Појавили су се нови политички критеријуми,¹² међу којима су најбитнији:

- Поштовање мировних споразума,
- Пуна сарадња са Међународним кривичним судом у Хагу,
- Сарадња са суседним земљама.

А за Србију:

- Нормализација односа са Косовом

---

¹² Реформа изборног закона, јачање слободе штампе, усвајање владиног програма за повратак избеглица...

ЗНАЧАЈ ЗА СРБИЈУ

Генерално гледано, политика условљавања Европске уније проузроковала је важне промене у Србији. У периоду између 2001. и 2011. године, ЕУ је Србији упутила помоћ у износу од преко две милијарде евра у форми грантова (бесповратне помоћи за реализацију пројеката) и 5,8 милијарди евра у форми „меких“ кредита.¹³ Србија учествује у разним ЕУ програмима: Програм културе (*Culture Programme*), царина (*Customs Programme*), Fiscalis, за конкурентност и иновативност (*Competitiveness and Innovation Programme*)... А само између 2009. и 2011. усвојено је скоро 2000 општих аката (закона, уредби и правилника). Европска перспектива је мотор реформи јер је у складу са чланом 72. ССП-а Србија преузела обавезу да отпочне усклађивање свог законодавства с правним тековима ЕУ. Такође у оквиру ПСП-а Србија је прихватила да успостави пуну сарадњу са Међународним кривичним судом у Хагу, да сарађује са земљама из региона, да учествује у процесу нормализације односа с Косовом и да поштује критеријуме из Копенхагена.

Услови у оквиру ПСП-а

Пуна сарадња са Међународним кривичним судом у Хагу

Пуна сарадња са Међународним кривичним судом у Хагу јесте услов који Србија треба да испуни по самој замисли ПСП-а, као и по писаној норми садржаној у ССП-у. Конкретно то значи лоцирање и изручење особа са листе оптужених пред овим судом. Управо с овим условом имамо добар пример негативне компоненте демократског условљавања. Преговори за ССП су били прекинути 3. маја 2006, јер према оцени Комисије услов о пуној сарадњи с Међународним кривичним судом у Хагу није испоштован. Преговори су настављени 13. јуна 2007. године, после хапшења генерала војске Толимира и генерала полиције Ђорђевића. Тринаест месеци је Србија чекала позитивну оцену од стране главне тужитељке. Према мишљењу Европске комисије сарадња са Међународним кривичним судом за бившу Југославију је знатно побољшана од 2008. године. Сада се налази на задовољавајућем нивоу, што је најбоље илустровано хапшењем и испоручивањем Хашком трибуналу Радована Карацића 2008. године, као и Ратка Младића и Горана Хацића 2011.¹⁴

¹³ Европска комисија, *Мишљење Комисије о захтеву Србије за чланство у Европској унији*, СОМ (2011) 668, Брисел, стр. 9.

¹⁴ Ibid., стр. 9.

Побољшање регионалне сарадње

Због стабилности на европском континенту, ЕУ је свесна, од распада Југославије, да не би требало да изолује земље Западног Балкана већ, напротив, да их интегрише у различите европске програме, истовремено их подстичући да међусобно сарађују. Изнад свега, нарочито не жели да стари антагонизми утичу на функционисање организације. Примера ради, дуг спор око морске границе на Јадранском мору угрожавао је односе између Хрватске и Словеније. Словенија је, као чланица ЕУ решавање спора поставила као услов за улазак Хрватске у ЕУ. Под импулсом „европског клуба“ регионална сарадња међу земљама Западног Балкана је последњих година напредовала. *Напредак је утолико већи уколико се упореди са ситуацијом од пре десет година, када регионалне земље нису имале успостављене ни билатералне односе, док су данас повезане различитим облицима сарадње.*¹⁵ Према извештају Европске комисије последњих неколико месеци Влада Србије је појачала контакте на високом нивоу са суседним земљама.¹⁶ У извештају се сукцесивно разматрају односи са Хрватском, Босном и Херцеговином, Црном Гором, Македонијом, Турском, Бугарском, Мађарском и Румунијом.

Процес нормализације односа са Косовом

Од самопроглашења Косова за независну државу 17. фебруара 2008. до признања овог чина од већине држава чланица Европске уније, наступио је период велике политичке напетости. Процес прикључивања Србије Европској унији је директно повезан за нормализацију односа између Београда и Приштине. Брисел, има званично неутралну позицију, у складу са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и поставио се као посредник. ЕУ је схватила ту улогу врло озбиљно јер је Косово европски проблем и уложила је доста напора да би се створио конструктивни дијалог. Десет састанака је одржано у периоду од октобра 2012. до краја априла 2013. Након десете рунде преговора, 19. априла 2013. потписан је „историјски“ Споразум између Србије и Косова: *Први споразум о принципима који регулишу нормализацију односа.* И као „награду“ Европска комисија је

---

¹⁵ Милица Делевић, „Регионална сарадња међу земљама западног Балкана“, *Србија у процесу придруживања Европској унији*, (ур.) Слободан Самарџић, Службени гласник, Београд, 2009, стр. 241.

¹⁶ Европска комисија, *Заједнички извештај европском парламенту и савету*, JOIN (2013) 7 final, Брисел, 22.04.2013.

констатовала побољшање односа с Косовом, уз помоћ високе представнице Кетрин Ештон и дала препоруку да се отворе преговори о приступању Србије.

Политички критеријуми из Копенхагена

Устав гарантује слободу окупљања и удруживања, усвојен је закон о дискриминацији, обезбеђени су додатни уџбеници за наставу на албанском језику у јужној Србији... То су неки од резултата уложених напора Србије у поштовању европских вредности (члан 2. Уговора о Европској унији) или испуњењу политичких критеријума из Копенхагена. Србија је прихватила и да убрза реформе у кључним областима владавине права, посебно у реформи правосуђа и политици борбе против корупције, независности кључних институција, слободи медија, политици борбе против дискриминације, заштити мањина и пословном окружењу... Коначно, позивајући се на своје налазе и закључке дате у Мишљењу о захтеву Србије за чланство из октобра 2011. године, Стратегији из октобра 2012. године и Извештају о напретку Србије за 2012. годину, Комисија закључује да Србија сада у довољној мери испуњава политичке критеријуме и услове из процеса стабилизације и придруживања. Политика условљавања показала се као ефикасна, али као и свака политика она је предмет критика.

IV) КРИТИКЕ ДЕМОКРАТСКОГ УСЛОВЉАВАЊА

Повреда државног суверенитета

Критике које се најчешће помињу тичу се области међународног права. Политичко условљавање, наводно, угрожава суверенитет и немешање у унутрашње ствари других земаља (члан 2§7 и §4 Повеље Организације Уједињених нација). *Демократско условљавање би могло да се посматра као неоколонијална или империјалистичка политика која је у супротности с ова два принципа међународног права.*¹⁷ Политичко условљавање је, у ствари, инструмент Европске уније којим она може да утиче на унутрашње послове државе кандидата. Ограничење суверенитета које проузрокује демократско условљавање је, међутим, консензуално. Примера ради,

¹⁷ Catherine Schneider, *L'Union européenne et la conditionnalité politique. Une contribution particulière du droit communautaire à la défense de la démocratie, de l'état de droit et du respect des droits de l'homme dans la société internationale*, juillet 2004, стр. 10.

<http://cejm.upmf-grenoble.fr/UserFiles/File/cours/L%20%20Union%20Europeenne%20et%20la%20Conditionnalite%20politique.pdf> [01.10.2014]

одредбе споразума о стабилизацији и придруживању су резултат преговора између земаља Западног Балкана и ЕУ. Дакле, демократско условљавање је потпуно компатибилно са суверенитетом. Морамо, ипак, да напоменемо да између Европске уније и њених партнера постоји асиметрија моћи.

Контрадикције у процени демократских услова

Поштовање политичких критеријума, на први поглед, делују као јасан услов за чланство. Земља кандидат мора да има демократску владу засновану на владавини закона у којој се штите људска права. Европска комисија, са своје стране, разматра ситуацију у свакој држави „на основу објективне анализе“ и примењује динамичан приступ у оцењивању напретка. Недостатак прецизних дефиниција услова садржаних у демократском условљавању чине, међутим, тај критеријум флексибилним. Др Киумет Ант¹⁸ констатује да флексибилност овог критеријума омогућује различите приступе према земљама кандидатима. Она истиче да је Европска комисија била толерантнија према земљама бившег Источног блока, јер је тада постојала истинска жеља да се ове земље интегришу. Веома кратко време је протекло од њихових демократских почетака, после пада Берлинског зида до чланства у ЕУ. Већ 1997. године, Европска комисија је сматрала да све земље бившег Источног блока, осим Словачке, испуњавају политичке критеријуме и, самим тим, политичке услове.¹⁹ То практично значи да су у року од десет година успеле да успоставе институције које гарантују демократију, владавину права, заштиту људских права и права мањина. Процес приступања је био знатно бржи него што је могло да се очекује. Када је реч о Турској, др Киумет Ант сматра да демократско условљавање, пак, служи као изговор да би се правдало кашњење ове земље у процесу придруживања.²⁰ Као доказ флексибилности политичког критеријума наводи да у Турској постоји много антидемократских злоупотреба,²¹ али да се Комисија углавном бави оним које се односе на права

---

¹⁸ Edwige Tuczny, *L'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale: La conditionnalité politique*, éd. Harmattan « Logiques juridiques », 2000, стр. 110.

¹⁹ Commission européenne, Agenda 2000 pour une Union plus forte et plus large, Deuxième partie: le défi de l'élargissement, COM (97)2000, Bruxelles, 16 juillet 1997.

²⁰ Edwige Tuczny, *L'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale: La conditionnalité politique*, éd. Harmattan « Logiques juridiques », 2000, стр. 132.

²¹ Она, између осталог, помиње да политичке партије не поштују демократске принципе у њиховој организацији и унутрашњем функционисању. Такође осуђује праксу која се, на основу дословног превода, назива „привредом милосрђа“, коју је развила турска партија АКП (*Adalet ve Kalkınma Partisi*), на власти од 2002. (*Ibid.*, стр. 147.)

мањина. Овај закључак можемо да пренесемо и на Србију. У извештајима Европске комисије углавном се помиње однос између Србије и Косова, док се истовремено занемарују остали аспекти, једнако важни за консолидацију демократије. У извештају Европске комисије из 2012. године²² се, на пример, истиче: „Избори су били слободни, поштени и мирни, и међународна посматрачка тела су их описала као *конкурентне, одржане у погодној атмосфери и професионално организоване*... Нигде се, међутим, не помиње чињеница да су представници српских партија куповали гласове Рома.²³ У том смислу, као доказ флексибилности можемо да наведемо и услов „нормализација односа“ с Косовом. Признање независности Косова није услов за улазак у Европску унију и званично Брисел има неутралну позицију. Тражи се, међутим, од Србије да сарађује и да нормализује односе с Косовом²⁴. Шта конкретно значи нормализација односа? То је флексибилан критеријум који оставља широк простор за тумачење. Демократско условљавање Европске уније у односима с трећим државама је такође предмет критика. Државе чланице дају предност својим економским и геостратешким интересима, тако да на делу имамо примену демократског условљавања по потреби. Као примери могу да се наведу изостанак санкција против Алжира (имајући у виду главни економски изазов који представља снабдевање природним гасом) или против других земаља, као што је Израел.²⁵ Добро управљање од стране ЕУ и њених чланица захтевало би јединствену примену политичке условљености. *Недоследности и примена „клаузуле људских права“ по потреби, подривају кредибилитет политике и, чак, самог идентитета Уније.*²⁶

²² „Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2012. годину“, SEC (2012) 33, Брисел, 10.10.2012, стр 8.

²³ Жан Арно Деренс, француски историчар и новинар, специјалиста за Балкан, поменуо је тај проблем током округлог стола 28. фебруара 2013. на тему „Роми, у Француској, на Балкану и у Европи: интеграција, грађанство и демократија у кући Европе у Паризу“.

²⁴ У ствари имплицитно, може да се тражи од Србије да призна суверенитет Косова. Јер шта је територија под контролом владе која је у стању да склапа уговоре, споразуме са другим државама?

²⁵ Ode Jacquemin, *La conditionnalité démocratique de l'Union européenne. Une voie pour l'universalisation des droits de l'Homme ? Mise en œuvre, critiques et bilan*, стр. 19, <http://cridho.uclouvain.be/documents/Working.Papers/CRIDHO.WP.2006.031.pdf> [01.10.2013]

²⁶ Ibidem, стр. 20.

Превише условљавања обесмишљава условљавање

Притисак који се врши на владе је веома јак. Ако Европска унија од земаља кандидата за пријем тражи превелике жртве и превише напора, увек је могуће да дође до ситуације одбацивања, нарочито када су услови двосмислени. *Желећи превише, не ризикује ли ЕУ обавезу закључка да превише условљавања обесмишљава условљавање?*²⁷ Генерално гледано, политика условљавања је проузроковала разне правне реформе у Србији. Последњих година све више се могу чути критике правника, а и шире јавности да је *наш правни систем неконзистентан, да су правне норме у одређеним областима противречене, нејасне, прешироко дефинисане што је произвело проблеме у њиховој примени.*²⁸ У „истом стилу“, Лука Бренеселовић говори о новим институтима и готовим одредбама *које се усвајају без свести о њиховом стварном садржају и без пропратне догматике, само како би се пред страним форумом или очима домаћих бирача створио утисак да је законодавац савремен и да прати стране токове и општепризнате демократске тековине.*²⁹

V) ЗАКЉУЧАК

Од самог почетка финансијске и економске кризе, Европска унија је била предмет бројних критика у земљама чланицама. „Захваљујући“ проблемима на Западном Балкану, ЕУ се вратила својој првобитној намени, а то је – успостављање мира на европском континенту. Успех у том пројекту је у њеном интересу, јер од тога зависи њен углед. Главно средство Европске уније је демократско условљавање. Сprovedена након пада Берлинског зида, та политика временом се знатно проширила, постала је најбољи начин да се спроведу реформе. Морамо да имамо у виду да политика Европске уније није алтруистичка и углавном покушава да спречи негативни утицај који могу да проузрукују суседне државе. Супротно тврдњи „слаба Србија за јаку Југославију“, потребна је јака Србија за јаку ЕУ. А са земљама АЦП-а, геостратешка и економска питања увек су у игри. У сваком случају, европска

---

²⁷ Edwige Tucny, *L'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale: La conditionnalité politique*, éd. Harmattan « Logiques juridiques », 2000, стр. 147.

²⁸ Никола Јовановић, „Реч уредника“, *Часопис за право и економију европских интеграција*, 18, 2011, стр. 5.

²⁹ Лука Бренеселовић, „О заштити основних права у Србији у светлу лоше оцене Европске комисије – разлози ниског степена стварне заштите основних права у Републици Србији и неопходне мере за њено побољшање“, *Европско законодавство*, 43-44/ 13, стр. 355.

перспектива је мотор реформи и позитивних еволуција. Према извештајима Европске комисије, регионална сарадња међу земљама Западног Балкана је напредовала последњих година, повезујући земље региона кроз различите облике сарадње. Србија је такође прихватила да убрза реформе у кључним областима владавине права, посебно у реформи правосуђа и политици борбе против корупције, независности институција, слободи медија, политици борбе против дискриминације, заштити мањина и пословном окружењу. Српске власти су поново посветиле пажњу свим овим областима за које су почеле да развијају свеобухватну и дугорочну визију. Што се тиче Косова и Метохије, званично ЕУ има неутралну позицију, у складу са резолуцијом Савета безбедности УН 1244 и поставила се као посредник. Европска комисија констатује побољшање односа с Косовом, уз помоћ високе представнице Кетрин Ештон и дала препоруку да се отворе преговори о приступању Србије. Свакако да увек постоји могућност да дође до ситуације одбацивања, нарочито када су услови двосмислени као што је то случај с Косовом и Метохијом.... Добро управљање од стране ЕУ и њених чланица захтевало би јединствену примену демократског условљавања. Нисмо понекад ни свесни колико је у свету политика Европске уније анализарана и колико може да утиче позитивно или негативно.³⁰

VI) ИЗВОРИ

- *Traité instituant la communauté économique européenne*, « *Traité de Rome* », 25 mars 1957, Rome.
- *Statut du Conseil de l'Europe*, 5 mai 1949, Londres.
- *Convention de sauvegarde des Droits de l'Homme et des Libertés fondamentales*, 4 novembre 1950, Rome.
- *Charte des Nations unies*, San Francisco, 26 juin 1945.
- Споразум о стабилизацији и придруживању између европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране и Републике Србије, с друге стране, Брисел, 25 април 2008.
- Европска комисија, Извештај о напретку Србије за 2012. годину, SEC(2012) 333, Брисел, 10.10.2012, стр. 96.

³⁰ За време семинара Будућност односа између Турске и Европске уније у кући Европе (у Паризу) 21. фебруара 2013, истакнуто је да многе земље из Африке или Азије прате/посматрају понашање Европске уније према земљама кандидатима и према трећим земљама. На пример веза између Турске и Европске уније се тумачи позитивно у муслиманском свету јер она ублажава верске баријере.

- Европска комисија, Заједнички извештај европском парламенту и савету, JOIN (2013) 7 final, Брисел, 22.04.2013, стр. 13.
- Европска комисија, Мишљење Комисије о захтеву Србије за чланство у Европској унији, COM(2011) 668, Брисел, стр. 14.
- Commission européenne, Agenda 2000 pour une Union plus forte et plus large, Deuxième partie: le défi de l'élargissement, COM(97)2000, Bruxelles, 16 juillet 1997.
- Ant, K., *L'adhésion de la Turquie à l'Union européenne: Une conditionnalité hors du commun*, La librairie des Humanités, 2011, p. 433.
- Tucny, E., *L'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale: La conditionnalité politique*, éd. Harmattan « Logiques juridiques », 2000, p.186.
- Boukovsky, V., *L'Union européenne, une nouvelle URSS ?*, Monaco : Rocher, 2005, p. 179.
- *Србија у процесу придруживања Европској унији*, приредио Слободан Самарџић, Београд, Службени гласник, 2009, стр. 289.
- Никола Јовановић, „Реч уредника“, *Часопис за право и економију европских интеграција*, стр. 18, 2011.
- Лука Бренеселовић, „О заштити основних права у Србији у светлу лоше оцене Европске комисије – разлози ниског степена стварне заштите основних права у Републици Србији и неопходне мере за њено побољшање“, *Европско законодавство*, 43–44/ 13, стр. 355.
- Schneider, C., Tucny, E., « Réflexions sur la conditionnalité politique appliquée à l'élargissement de l'Union européenne aux pays d'Europe centrale et orientale », *Revue d'études comparatives Est-Ouest*, vol .33, n°3, pp. 11–44, Grenoble.
- Jacquemin, Ode, *La conditionnalité démocratique de l'Union européenne. Une voie pour l'universalisation des droits de l'Homme ? Mise en œuvre, critiques et bilan*, p. 27, <http://cridho.uclouvain.be/documents/Working.Papers/CRIDHO.WP.2006.031.pdf>